



UDK: 902.2(575.141)

Dilmurod NORMURODOV,
O'zbekiston Milliy universiteti dotsenti, PhD
E-mail: d.r.normurodov@gmail.com
Obidjon DUSMURODOV,
O'zbekiston Milliy universiteti o'qituvchisi

T.f.d., professor A.Zamonov taqrizi asosida

ABOUT THE COPPER COINS OF AMIR TEMUR FOUND IN KATTAKURGAN DISTRICT, SAMARKAND REGION

Аннотация

This article is dedicated to the study of three copper coins found in the "Jizmonsoy" village of the Kattakurgan district in the Samarkand region. The material composition of the coins has been determined, establishing that they were minted in the city of Samarkand in 785 Hijri (1383-1384) in the name of Amir Timur. The coins bear Amir Timur's emblem in the form of three rings, which served as the state emblem. The article describes the distribution of these three-ring copper coins, which serve as an important source for studying the economic and financial-monetary system of the Timurid era.

Key words: Amir Timur, Samarkand, coin, copper, minting, fulus, finance, economy, year of Hijra, year of our era.

О МЕДНЫХ МОНЕТАХ АМИРА ТИМУРА, НАЙДЕННЫХ В КАТТАКУРГАНСКОМ РАЙОНЕ САМАРКАНДСКОЙ ОБЛАСТИ

Аннотация

Данная статья посвящена исследованию трёх медных монет, найденных в махалле (село) «Жизмонсой» Каттакурганского района Самаркандской области. Определён материальный состав монет, установлено, что они были чеканены в 785 году хиджры (1383-1384 гг. н.э.) в городе Самарканд от имени Амира Тимура. На монетах изображена тамга Амира Тимура в виде трёх колец, которая была государственным гербом. Описана территория распространения этих медных монет с тремя кольцами, являющихся важным источником для изучения экономической и финансово-денежной системы эпохи Амира Тимура.

Ключевые слова: Амир Тимур, Самарканд, монета, медь, чеканка, фулус, финансы, экономика, год хиджры, год нашей эры.

SAMARQAND VILOYATI, KATTAQO'RG'ON TUMANIDAN TOPILGAN AMIR TEMURNING MIS TANGALARI XUSUSIDA

Аннотация

Ushbu maqola Samarqand viloyati, Kattaqo'rg'on tumani, "Jizmonsoy" MFY (qishlog'i)dan topgan 3 dona mis tangalarning tadqiqiga bag'ishlangan bo'lib, tangalarning moddiy tarkibi aniqlangan, ularning hijriy 785 (milodiy 1383-1384- yilda Amir Temur nomi bilan Samarqand shahrida zarb qilinganligi, tangada Amir Temurning uchta halqa – tamg'asi tushirilganligi, tamg'aning davlat gerbi bo'lganligi qayd qilingan. Amir Temur davridagi iqtisodiyot, pul-moliya tizimni yoritishda muhim manba bo'lgan bunday uchta halqali mis tangalarining tarqalish doirasi bayon qilingan.

Kalit so'zlar: Amir Temur, Samarqand, tanga, mis, zarb, fulus, moliya, iqtisod, hijriy yil, milodiy yil.

Kirish. Qadimgi va o'rta asrlarning turli sulolalalar boshqaruvi davrda zarb qilingan tangalar yozma manbalarda keltirilmagan ma'lumotlarni tiklashda, davlatning savdo-iqtisodiy aloqalari, tovar-pul munosabatlari tarixini yoritishda muhim manba bo'lib xizmat qilib kelmoqda. Tangalar hukmdor sulola vakillarini, hukmronlik ramzlarini aniqlash imkoniyati beradi. O'zMU "Arxeologiya" ta'lim yo'nalishi talabasi Vohidjon Xo'rozboy o'g'li Abdusalomov tomonidan o'zi yashaydagan Samarqand viloyati, Kattaqo'rg'on tumani, "Jizmonsoy" MFY (qishlog'i)dan topilgan va o'rganish uchun olingan uch dona mis tangalar noyob topilmalardan hisoblanadi. O'rganish uchun olinganda tangalar kir va oksidlardan samarali tozalangach, ulardagi yozuv va bezaklarni aniqlashning imkoni paydo bo'ldi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Ulkan davlatga asos solgan buyuk davlat arbobi va sarkarda Amir Temur faoliyati tarixi u tomonidan bunyod etilgan saltanatning ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy hayotini tadqiq etish doim dolzarb ahamiyat kasb etgan. Amir Temur davri tangalarini o'rganish borasida X.M.Frena [17], Ye.A.Davidovich [5], G.A.Fedorov-Davidov [16], I.To'xtayev [14], E.V.Rtveladze [12], V.N.Nastich [10], D.Dovudi [6], A.O.Bragin, P.N.Petrov, A.A.Gomzin [2], V.I.Xaritonov [18], A.M.Kamishhev [8] kabi tangashunos, tarixchi va arxeologlarning tadqiqotlari muhim ahamiyatga ega. Ular o'z ishlarida tangalarning zarb qilingan joylari, yillari, bezaklari va tangadagi mavjud yozuvlarning tarixiy ahamiyatini juda yaxshi yoritganlar. Shuningdek, Qashqadaryo viloyati, Yakkabog' tumanidan topilgan Amir Temurning bir dona mis tangasi fanga

ma'lum qilingan [11]. Ammo, "Jizmonsoy" MFYdan yangi topilgan, hijriy 785 (milodiy 1383-1384-yilda) Samarqandda Amir Temur nomi tushirib zarb qilingan uch dona mis tangalar ilk bor tadqiqot mavzusiga tortilmoqda.

Tadqiqot metodologiyasi. Tangalarning tadqiq qilishda tangashunoslikda keng qo'llaniladigan usular qo'llanildi. Tangalardagi yozuvlarini o'qish, naqshlarini tahlil qilish hamda grafik tiklash orqali ularning kim tomonidan, qachon va qayerda zarb qilinganligi aniqlandi. Shuningdek, O'zMU Geologiya fakulteti "Geokimyo va mineralogiya" kaferasi loyabatoriyasidagi rentgen-fluorescent (XRF) analizatori (Drawell DW-EX7000 Mineral Metal Handheld XRF Analyzer) uskunasi yordamida tangalar tarkibidagi metall va qotishmalar aniqlandi.

Tangalarning tavsifi. Samarqand viloyati, Kattaqo'rg'on tumanidan topilgan tangalarga qavariq shaklda bezak hamda arab harflarida yozuv tushirilgan bo'lib, ular quyidagicha tavsifga ega:

1. Fulus (mis tanga). Hijriy 785 (milodiy 1383-1384-yilda) Samarqandda zarb qilingan. Doirasimon shaklda bo'lib, uning diametri – 24x25 mm, og'irligi – 5.64 gr.dan iborat. Bu tanga tarkibining 93,89 % mis (Cu), 2,34 % temir (Fe), 1,23 % volfram (W), 0,54 % nikel (Ni), 0,49 % rux (Zn), 0,43 % kalsiy (Ca), 0,41 % qo'rg'oshin (Pb) elementlaridan tashkil topgan. Tangadagi bezak va yozuvlarning bir qismi o'chib ketgan, bir qismi tangaga tushmagan bo'lsada, tangalar ustida adabiyotlar bilan ishlash natijasida uni grafik tiklashning imkoni bo'ldi (1-rasm).

Old tomoni. O'rta qismiga kvadrat shakldagi hoshiya va uning ichiga arab harflarida "Amir Temur (امير تیمور)" degan yozuv tushirilgan. Kvadrat hoshiya tashqarisining to'rt tomoniga esa arab harflari va tilida so'z bilan tanganing zarb qilingan yili, ya'ni "sana / yetti yuz / sakson / besh (سنة / سبعمائة / ثمانين / خمسة)" degan yozuv tushirilgan.

Orqa tomoni. O'rta qismidagi uchburchaksimon bezak orasiga tamg'a – uchta halqa tushirilgan. Bezaklar atrofiga uch tomondan arab harflarida tanganing zarb qilingan joyi, ya'ni "zarb / Samar / qand (ضرب / سمر / قند)" yozuvi tushirilgan.

2. Fulus (mis tanga). Hijriy 785 (milodiy 1383–1384-yilda Samarqandda zarb qilingan. Ovalsimon shaklda. Uning diametri – 21x25 mm, og'irligi – 4.07 gr. (2-rasm). Bu tanga tarkibi 95,78 % mis (Cu), 1,11 % temir (Fe), 1,44 % volfram (W), 0,76 % nikel (Ni), 0,19 % mishtyak (As), 0,15 % xrom (Cr) 0,14 % kalsiy (Ca) elementlaridan tashkil topgan.

Old tomoni. O'rta qismiga uchburchak shakldagi hoshiya va uning ichiga arab harflarida "Amir Temur (امير تیمور)" degan yozuv tushirilgan. Hoshiya atroflariga ham yozuv yozilgan bo'lib, ularning bir qismi o'chib ketgan, bir qismi tangaga tushmagan. Chetlari aylanasiqa nuqtachalar va uning ichidan halqa bilan o'ralgan.

Orqa tomoni. O'rta qismidagi uchburchak hoshiya ichiga tamg'a – uchta halqa tushirilgan. Hoshiya atrofiga uch tomondan arab harflarida tanganing zarb qilingan joyi, ya'ni "zarb / Samar / qand (ضرب / سمر / قند)" yozuvi tushirilgan. Chetlari aylanasiqa nuqtachalar va uning ichidan halqa bilan o'ralgan.

3. Fulus (mis tanga). Zarb qilingan yili va joyi noaniq. Doirasimon shaklda bo'lib, deyarli tekislanib ketgan. Uning diametri – 17 mm, og'irligi – 2.17 gr.dan iborat (3-rasm). Bu tanga tarkibi 94,61 % mis (Cu), 1,42 % temir (Fe), 1,42 % volfram (W), 0,65 % nikel (Ni), 0,57 % rux (Zn), 0,40 % kalsiy (Ca), 0,30 % qo'rg'oshin (Pb) elementlaridan tashkil topgan.

Old tomoni. 1-tangadagi kabi kvadrat hoshiya, tanga cheti-atrofida aylanasiqa nuqtachalar va uning ichidan halqa bilan o'ralgan. Yozuvlari o'chib ketgan.

Orqa tomoni. O'rta qismidagi uchburchaksimon bezak orasiga uchlari tashqariga tomon cho'zilgan tamg'a – uchta bargsimon bezagi bor.

Tahlil va natijalar. Samarqand viloyati, Kattaqo'rg'on tumani, "Jizmonsoy" MFY hududidan topilgan uch dona mis tangalarning tadqiqi yuqorida qayd qilinganidek, XIV asrning 80-yillarida Samarqandda zarb qilinganligini, ularning metallik tarkibi asosan misdan iboratligini ko'rsatdi. Aynan yuqorida tavsiflangan ya'ni, Samarqand zarbxonasida hijriy 785 (1383–1384) Amir Temur nomi va uchta halqa – tamg'a tushirilib muomalaga chiqarilgan mis tanga – fuluslarning ko'plab nusxalari turli joylardan topilgan. Jumladan, hozirgi O'zbekistonning Samarqand shahri, Yakkabog' tumani [11], Termiz shahri va boshqa joylaridan [12]. Qirg'iz Respublikasi, Jalolobod tumani, Aksi tumani, Panfilov tumani (Chu viloyati)dan [8], Tojikistonning Xuttalon viloyati, Dang'ara tumani (Itarka qishlog'i)dan [6], Rossiyaning Astraxan shahridan [2] va boshqa joylardan ko'plab topilgan.

Amir Temur hokimiyatni ma'lum vaqt Chig'atoy avlodlaridan bo'lgan qo'g'irchoq xon – Suyurg'atmish (1370–1388), so'ng uning o'g'li Mahmudxon (1388–1402)lar nomi bilan boshqargan, mis va oltin tangalarda ularning nomi bilan o'z nomini birga tushirtirgan bo'lsa-da [14], amalda mutlaq boshqaruvni o'zi amalga oshirar edi. Amir Temur o'zining birinchi tangalarini hijriy 774 (1372–1373) yil Chig'atoy xonlarining namunasi asosida zarb qilgan bo'lsa, 1380-yillardagi pul islohotidan so'ng yangi shakldagi tangalarni o'z nomi bilan zarb qildirgan.

Amir Temurning "uch halqa" – tamg'asi hijriy 783–787 (1381–1385) yillarda Samarqandda zarb qilingan ko'plab mis tanga – fuluslarda tushirilgan [17]. Samarqanddan tashqari, Xorazmda, Xuroson, Eron, Iroq va Ozarboyjon hududlarida, chunonchi, Astrobod, Astora (Ashpara), Bak-u, Balx, Bag'dod, Barsa, Bomiyon, Hirot, Domg'on, Darban, Yazd, Isfahon, Koshon, Kermon, Qum, Qarshi, Mordin, Sova, Sultoniya, Tabriz, Xoy, Shabonkora, Sheroz, Shemaxa, Mahmudobod, Mashhad,

Bidlis, Vastan, Selmas va boshqa shaharlardagi 40 – 50 ta zarbxonada turli yillarda Amir Temurning nomi tushirilib tangalar zarb qilingan [12]. Hatto, mustaqil bo'lgan Hindiston, Turkiya, Misr va Shom podshohlari ham Amir Temur nomi bilan tilla va kumush tangalar zarb qildirganlar [14]. Ushbu tangalar orasida Samarqandning uch halqa – tamg'ali mis tangalari boshqa mis tangalardan ko'ra kengroq tarqalgan.

Amir Temurning oltin va kumushdan yasalgan uch halqa – tamg'ali tangalarning old tomoni o'rta qismiga "La ilaha illallohu Muhammadur rasululloh" degan iymon, to'rt burchagiga esa to'rt xalifa – Abu Bakr, Umar, Usmon va Alilarning nomlarini, orqasiga esa "Suyurg'atmishxon yorlig'i Amir Temur Ko'ragon akmonu" deb yozilgan. Jumladan, Samarqandda hijriy 782–788 (1380–1386) yillarda zarb qilingan kumush mirilarda ham Suyurg'atmishxon va Amir Temur nomi yozilgan [14]. Mis tangalarda birgina "Amir Temur" nomi tushirilgan [14]. E'tiborli jihat shundaki, Amir Temur bevosita Chingizxon avlodidan bo'lmagani uchun tangalarda uning ismiga "amir" yoki "ko'ragon (mo'g'ilcha – kuyov)" so'zi tushirilgan.

Amir Temur tangalaridagi uchta halqa – tamg'a doimo qiziqarli bo'lib kelgan. Ayrim tadqiqotchilar mazkur tamg'a ho'kiz boshining ramziligini, ho'kiz boshining faqat ikki ko'zi bilan og'zi tasvirlanganligini xato taxmin qiladilar [14]. Amir Temurning uchta doiradan iborat bo'lgan bunday tamg'asining tavsifi birinchi marta 1404-yilda Samarqandga, Amir Temur saroyiga kelgan Kastiliya qirolining elchisi Rui Gonzales de Klavixoning sayohat kundaligida keltirilgan. U Amir Temurning Samarqandagi saroyiga kirishda tillo rangdagi uch halqa bo'lganligini xotiralagan [4]. Halqalar huddi tangalardagidek tartibda joylashgan bo'lgan [4; 13]. Ibn Arabshoh esa Amir Temurning bayrog'ida, tug'ida, otlarida, tangalarda, tillo zebziynatlarda uch halqadan iborat tamg'a bo'lganligi haqida ma'lumot yozib qoldigan [7]. "O" shaklidagi uch doirachalardan tashkil topgan bu tamg'alar Amir Temur davlatning ramziy belgisi – gerbi bo'lib, u "Temur – uch iqlimning hukmdori", degan ma'noni anglatgan.

Amir Temurning hijriy 783 (1381–1382) yilda Xorazmda zarb qilingan tangasining bir tomoniga uchta halqadan tashqari, halqalarning uning tagidan sherning o'ng tomondan ko'rinishi tasvirlangan [18]. Ma'lumki, islom dinida jonzoatlarni muqaddaslashtirish, ularning tasviridan foydalanish salbiy qaraladi. Hayvonot olamining qiroli sifatida talqin qilinadigan sherning Amir Temur tangalarida tushirilishi uning talirantligidan dalolat beradi.

Amir Temur tangalardan oldin zarb qilingan tangalarda ham uchta holqani kuzatish mumkin. Jumladan, ular kelib chiqishi turkiylardan bo'lgan qoraxoniylar sulolasi vakili Nasr Ibrohim o'g'lining hijriy 460 (1067–1068), 466 (1073–1074) yillarda Buxoroda zarb qilingan fulus – mis tangasida [21], Mas'ud Hasan o'g'lining hijriy 560 (1164–1165) Samarqandda zarb qilingan fulus – mis tangasida [26], Arslonxon Ibrohim Husayn o'g'lining hijriy 559 (1163–1164) yilda Uzgandda zarb qilingan dirhamlarida [27], yana bir turkiy sulola Saljuqiylarning vakili Alp Arslon nomining hijriy 465 (1072–1073) yilda Nishopurda zarb qilingan dirham – oltin tangasida [1] va boshqalarda uchraydi. Qolaversa, tangalarda halqa o'rnida bo'rtib chiqqan va alohida ko'zga tashlanadigan uchta nuqtachalar ham tushirilgan. Bularga somoniylar sulolasi vakillaridan Yahyo Asad o'g'lining Shosh – Toshkentda zarb qilingan mis tangalari [19], qoraxoniylardan Nasr Ibrohim o'g'lining hijriy 465 (1072–1073) yilda [25], Tabg'achxon Muhmudning hijriy 490 (1096–1097) yilda Buxoroda zarb qilingan fulus – mis tangalari [29], Imadiddin Tabg'achxon Muhammad Takash o'g'lining hijriy 610 (1210) yilda Vaxshda zarb qilingan dinorlari [31], saljuqiylar sulolasi vakillaridan Kirmon hukumdorlaridan biri bo'lgan Qara Arslon Bek nomi tushirilib hijriy 462 (1069–1070) yilda zarb qilingan dirham – oltin tangalari [1], Chingiziylardan Munkaxonning (hijriy 649–658, milodiy 1251–1260-yillar orasida) dirhamlari [22], Xorazmdagi qo'ng'iroq so'filarining hijriy 779 (1377–1378-yilda zarb qilingan mis tangalari [20] bunga misol bo'la oladi. Ammo, bu tangalardagi uchta halqachalar va nuqtachalar ancha kichik hajmda tushirilgan.

Amir Temurning uch halqa – tamg'asi uning o'g'li Shohrux va nabirasi Ulug'bek hukmronligi davrida urug' tamg'asi

sifatida qaralib, kumush va mis tangalarga tushirilgan. Temuriy shahzodalarning XV asrning oxirlarida Samarqand va Buxoroda zarb qildirgan mis tanglari o'rta qismiga arab harfidagi yozuvning "sh (ش)" harfi ustiga qo'yiladigan nuqtachalari uchta halqa ko'rinishida tushirilganligini ham kuzatish mumkin [23]. Undan keyingi tangalarda Amir Temurning davlat ramziga aylantirgan bunday tamg'ani tushirish an'ana yo'q bo'lib ketgan.

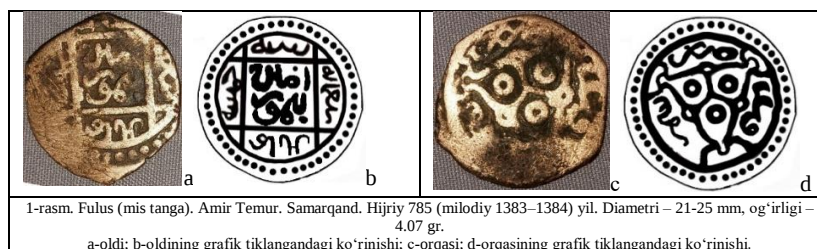
Amir Temur tangalarida arabcha, forsha, mo'g'ulcha so'zlar bilan birga turkcha so'zlar ham qo'llanilgan. Masalan: arabchadagi kalimalar, forshadagi "zarb", mo'g'ulchadagi "ko'ragon (kuyov)" so'zlari qatorida turkiydagi "so'zim", "yorlig'i" singari so'zlarni uchramiz. bu orqali Amir Temurning

ilgari an'ana sifatida qo'llanib kelingan so'zlarga qo'shimcha turkiy so'zlarning qo'llanishi an'anasiga tamol qo'ydi.

Xulosa va takliflar. Kattaqo'rg'on tumani hududidan topilgan uch dona mis tanga Amir Temur davridagi iqtisodiy va siyosiy munosabatlarni o'rganishda muhim manba hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ushbu tangalardan biri Samarqandda hijriy 785 (1383–1384) yilda zarb qilingan. Ular o'sha davrda ichki bozorda eng faol muomalada bo'lgan. Tanganing yozuv, naqsh va tamg'alar ilgaridan turkiy sulolalar tangasida tushirilgan bo'lsada, ular Amir Temur hukmronligini aks ettiruvchi ramzlardan iborat bo'ldi.

ADABIYOTLAR

1. Catalogue of oriental coins in the British Museum. – Vol. III. – London: Printed by order of the trustees, 1877. – Pp. 30, 38. – PL. II. № 60, № 75.
2. Брагин А.О. Находки монет амира Тимура и Тимуридов на территории Золотой Орды // Нумизматика Золотой Орды. – №5. – Казань, 2015. – С. 67–79.
3. Брагин А.О., Петров П.Н., Гомзин А.А. Медные монеты Амира Тимура с номиналом Тассудж // Нумизматика Золотой Орды. – № 4. – Казань, 2014. – С. 114–125.
4. Гонсалес, Руи Де Клавихо. Самаркандга – Амир Темур саройига саёхат кундалиги (1403–1406). Масъул мухаррир: Мухаммад Али; сузбоши ва изоҳлар муаллифи М. Сафаров; тарж. О. Тоғаев. – Тошкент: O'zbekiston, 2010. 90–92, 148, 162–163, 164, 173, 182, 186, 188–189-бетлар.
5. Давидович Е.А. История денежного обращения средневековой Средней Азии (медные монеты XV– первой четверти XVI в. в Мавераннахре). – Москва, 1983. – С. 69–70.
6. Давлатходжа Довуди. Древние и средневековые монеты Дангары. – Душанбе: ЭР-граф, 2014. – С. 44, 85, 115.
7. Ибн Арабшоҳ. Амир Темур тарихи. 2-китоб. – Тошкент: Меҳнат, 1992. 65-бет.
8. Камышев А.М. Клады медных монет тимуридов и шейбанидов. – Самарканд, 2013. – С. 13, 17, 51, 56, 153 (Приложение IV. № 2), 172 (Приложение V. № 1).
9. Монеты ханов улуса Джучиева или Золотой орды, с монетами разных иных Мухаммеданских династий. – Санктпетербург, 1832. – С. 62. и таб. XV. № 5.
10. Насири В. Н. Еще о Самаркандском чекане Темура и первых тимуридов. // Роль города Самарканда в истории мирового культурного развития (Материалы Международного научного симпозиума, посвященного 2750-летию юбилею города Самарканда). – Ташкент – Самарканд, 2007. – С. 152–160.
11. Нормуродов Д., Мейлиев И. Якабоғдаги Амир Мухаммад (барлослар) макбараси. – Тошкент, 2023. 22-бет.
12. Ртвеладзе Э.В. Термезский клад монет Тимура и Халил Султана // ОНУ. 1969. – № 8–9. – С. 95–98.
13. Руи Гонсалес де Клавихо. Дневник путешествия в Самарканд ко двору Тимура (1403–1406). – Москва, 1990. – С. 103.
14. Тўхтиев И. Амир Темур ва темурийларнинг молия-пул сиёсати. – Тошкент: Ўзбекистон, 2006. 8–9, 18, 20, 30, 40, 42, 44, 46-бетлар.
15. Тўхтаев И. Темур ва темурийлар сулоласининг тангалари. – Тошкент: Фан, 1992. 11-бет.
16. Федоров-Давыдов Г.А. Нумизматика Хорезма Золотоордынского периода // НЭ. – Том. V. 1965. – С. 179–223.
17. Френ Х.М. Монеты ханов улуса Джучиева или Золотой Орды с монетами различных мухаммеданских династий. – СПб., 1832. – С. 62. № 443. табл. XV, рис. 1, 3, 5.
18. Харитонов В.И. О некоторых медных монетах Хорезма 80–90-х гг. XIV в. // Нумизматические чтения государственного исторического музея: 2016 года. Материалы докладов и сообщений. – Москва, 2016. – С. 65–69. – Рис. 2, 3, 4, 5, 7.
19. <https://www.zeno.ru/showgallery.php?cat=3129&page=1>
20. <https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=119586>
21. <https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=16104>
22. <https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=176070&cat=9877&ppuser=&sortby=d&way=desc>
23. <https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=181154>
24. <https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=196858>
25. <https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=203058>
26. <https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=208623>
27. <https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=317930&cat=6364&ppuser=&sortby=d&way=desc>
28. <https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=337042&cat=21831&ppuser=&sortby=d&way=desc>
29. <https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=35473>
30. <https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=37888>
31. <https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=64761>
32. <https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=280894>



1-rasm. Fulus (mis tanga). Amir Temur. Samarqand. Hijriy 785 (milodiy 1383–1384) yil. Diametri – 21-25 mm, og'irligi – 4,07 gr.

a-oldi; b-oldining grafik tiklangandagi ko'rinishi; c-orqasi; d-orqasining grafik tiklangandagi ko'rinishi.

